

DEDDF GWASANAETHAU CYMDEITHASOL

A LLESIANT (CYMRU) 2014

EXPLANATORY NOTES

SYLWEBAETH AR YR ADRANNAU

Rhan 6 – Plant Sy’N Derbyn Gofal a Phlant Sy’N Cael Eu Lletya

241. Mae’r Rhan hon yn disodli’r mwyafrif o bwerau a dyletswyddau awdurdodau lleol yng Nghymru i ddarparu cymorth i blant a theuluoedd a nodir yn Rhan 3 o Ddeddf Plant 1989 (‘Deddf 1989’) ac Atodlen 2 iddi. Bydd Rhan 3 o Ddeddf 1989 ac Atodlen 2 iddi yn parhau i fod yn gymwys o ran awdurdodau lleol yn Lloegr ond ni fyddant yn gymwys bellach o ran Cymru.
242. Nid yw’r hawliau a’r dyletswyddau sydd wedi eu cynnwys yn adran 17 o Ddeddf 1989 – darparu gwasanaethau i blant mewn angen, eu teuluoedd ac eraill – wedi ei haildrodd yn y Rhan hon ond maent wedi eu cynnwys yn y ddarpariaeth a wneir yn Rhannau 2, 3 a 4 o’r Ddeddf, er nad yw’r cysyniad o blentyn “mewn angen” wedi ei ailadrodd yn y Ddeddf hon.
243. Mae’r cysyniad o lesiant fel sail ar gyfer gwneud penderfyniadau arni mewn cysylltiad â phlant, sy’n mynd drwy gydol Deddf 1989 wedi ei ddisodli yn y Ddeddf hon gyda’r gofyniad i hyrwyddo “llesiant” y plentyn. Mae llesiant wedi ei ddiffinio yn adran 2 o’r Ddeddf ac mae’n gymwys mewn perthynas â phlant ac oedolion at ddibenion y Ddeddf; mae’n cynnwys unrhyw un neu rai o’r wyth mater a nodir yn adran 2(2) ac mewn perthynas â phlentyn bydd hefyd yn cynnwys –
- (a) datblygiad corfforol, deallusol, emosiynol, cymdeithasol ac ymddygiadol y plentyn, a
  - (b) “llesiant” y plentyn fel y diffinnir y gair hwnnw at ddibenion Deddf Plant 1989.

Adran 74 – Plentyn neu berson ifanc sy’n derbyn gofal gan awdurdod lleol

244. Mae adran 74 yn darparu’r dehongliad o’r termau allweddol a ddefnyddir yn y Rhan hon, yn benodol y diffiniad o “derbyn gofal” mewn perthynas â phlentyn sy’n derbyn gofal gan awdurdod lleol.

Adran 75 – Dyletswydd gyffredinol awdurdod lleol i sicrhau digon o lety i blant sy’n derbyn gofal

245. Mae adran 75 yn gosod dyletswydd gyffredinol ar awdurdodau lleol i ddarparu llety i’r plant sy’n derbyn gofal ganddo o fewn ardal yr awdurdod lleol a hwnnw’n llety sy’n diwallu anghenion y plentyn. (O ran lleoliadau y tu allan i ardal, caiff Gweinidogion Cymru osod gofynion mewn rheoliadau, a wneir yn rhinwedd adrannau 87 a 90. Mae’r adrannau hynny yn eu tro yn rhoi p#er i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau ac yn nodi enghreifftiau o’r ffordd y caiff y p#er hwnnw ei ddefnyddio i wneud darpariaeth ynghylch lleoli plant sy’n derbyn gofal y tu allan i ardal yr awdurdod lleol).

246. Mae adran 75(3) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol roi sylw i fantais cael ystod o lety ar gael, a nifer digonol o rieni maeth neu gartrefi plant.

Adran 76 – Llety i blant sydd heb rieni, neu blant sydd ar goll neu sydd wedi eu gadael etc

247. Mae adran 76 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol ddarparu llety i unrhyw blentyn y mae'n ymddangos bod arno angen llety oherwydd nad oes person â chyfrifoldeb rhiant i ofalu amdano, neu sydd ar goll neu wedi ei adael, neu y mae'r person sydd â chyfrifoldeb rhiant drosto wedi ei atal, am ba reswm bynnag, rhag darparu llety neu ofal i'r plentyn. Mae'n darparu ymhellach, os yw awdurdod lleol yn darparu llety mewn ardal ac nad yr ardal honno yw ardal yr awdurdod lleol y mae'r plentyn fel arfer yn byw ynddi, yna y gall yr awdurdod lleol ar gyfer yr ardal arall honno gymryd drosodd y gwaith o ddarparu llety.
248. Rhaid i'r awdurdod lleol hefyd ddarparu llety i blentyn sydd wedi cyrraedd 16 oed, pe byddai methu â gwneud hynny yn andwyo llesiant y plentyn yn ddifrifol.
249. Ni chaiff awdurdod lleol ddarparu llety ar gyfer plentyn os yw unrhyw berson sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn yn gwrthwynebu ac yn fodlon ac yn gallu darparu llety neu drefnu bod llety yn cael ei ddarparu. Gall person sydd â chyfrifoldeb rhiant dros blentyn hefyd symud y plentyn ar unrhyw adeg o'r llety a ddarperir gan yr awdurdod lleol. Nid yw'r pwerau hyn sydd gan berson sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn yn gymwys yn achos plentyn sy'n 16 oed neu drosodd ac sy'n cytuno i lety gael ei ddarparu iddo o dan yr adran hon. Nid ydynt yn arferadwy ychwaith os oes unrhyw un neu rai o'r canlynol yn cytuno i'r plentyn gael ei letya felly: person sydd â gorchymyn preswyllo mewn perthynas â'r plentyn; gwarcheidwad arbennig y plentyn (a benodwyd yn unol ag adran 14A o Ddeddf Plant 1989); person sydd â gofal am y plentyn yn rhinwedd Gorchymyn gan yr Uchel Lys.

Adran 77 – Llety i blant sy'n cael eu hamddiffyn gan yr heddlu, neu sydd o dan gadwad neu ar remánd etc

250. Mae adran 77 yn ei gwneud yn ofynnol i'r awdurdod lleol ddarparu llety i blant:
- sy'n cael eu symud o'u cartrefi neu sy'n cael eu cadw oddi yno o dan Ran 5 o Ddeddf Plant 1989;
  - sy'n ddarostyngedig i'w hamddiffyn gan yr heddlu o dan adran 46(3)(f) o Ddeddf Plant 1989;
  - y gofynnir i'r awdurdod lleol eu derbyn o dan adran 38(6) o Ddeddf yr Heddlu a Thystiolaeth Droseddol 1984;
  - sydd ar remánd yn rhinwedd paragraff 4 o Atodlen 1 neu baragraff 6 o Atodlen 8 i Ddeddf Pwerau Llysoedd Troseddol (Dedfrydu) 2000;
  - sydd ar remánd yn rhinwedd paragraff 21 o Atodlen 2 i Ddeddf Cyfiawnder Troseddol a Mewnfudo 2008;
  - sydd ar remánd yn rhinwedd paragraff 10 o'r Atodlen i Ddeddf Troseddau Stryd 1959; neu sy'n ddarostyngedig i orchymyn adsefydlu ieuencid sy'n gosod gofyniad preswyllo neu faethu.
251. Pan fo awdurdod lleol yn tynnu costau o ganlyniad i symud plentyn o dan Ran 5 o Ddeddf Plant 1989, ei gadw'n gaeth o dan adran 38 o Ddeddf yr Heddlu a Thystiolaeth Droseddol 1984 neu pan na ddarperir llety i'r plentyn gan yr awdurdod lleol, na chan y bwrdd iechyd lleol na'r Ymddiriedolaeth GIG (neu gan gyrff cyfatebol yn Lloegr), gellir adennill y costau hyn oddi ar yr awdurdod lleol lle y mae'r plentyn yn preswyllo fel arfer.

Adran 78 – Prif ddyletswydd awdurdod lleol mewn perthynas â phlentyn sy'n derbyn gofal

252. Mae adran 78 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol sy'n gofalu am blentyn ddiogelu a hyrwyddo llesiant y plentyn. Mae gan yr awdurdod lleol hefyd rwymedigaethau i ddefnyddio gwasanaethau sydd ar gael i blant y mae eu rhieni eu hunain yn gofalu amdanynt er budd y plentyn, pan fo'n rhesymol i'r awdurdod wneud hynny.
253. Mae is-adran (3) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol, cyn iddo wneud unrhyw benderfyniad am blentyn y mae'n gofalu amdano, neu'n bwriadu gofalu amdano, yn ogystal â'i ddyletswydd i roi sylw i'r ystyriaethau yn adrannau 6 a 7 o'r Ddeddf (sy'n nodi dyletswyddau hollgyffredinol awdurdod lleol wrth arfer swyddogaethau o dan y Ddeddf), roi sylw i farn, dymuniadau a theimladau unrhyw un sy'n berthnasol ym marn yr awdurdod ac ystyried crefydd, hil, diwylliant ac iaith y plentyn.
254. Caiff awdurdod lleol arfer ei ddyletswyddau mewn cysylltiad a phlentyn mewn modd nad yw yn unol â'i ddyletswyddau o dan yr adran hon (neu adran 6) os ymddengys ei bod yn angenrheidiol iddo wneud hynny er mwyn amddiffyn aelodau o'r cyhoedd rhag niwed difrifol.

Adran 81 – Y ffyrdd y mae plant sy'n derbyn gofal i'w lletya a'u cynnal

255. Mae adran 81 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol sy'n gofalu am blentyn wneud trefniadau ar gyfer lletya'r plentyn mewn lleoliad sy'n gyson â'i lesiant. Mae is-adran (6) yn cynnwys diffiniad o "lleoliad".
256. Mae is-adrannau (2) a (3) yn disgrifio'r lleoliadau y mae rhaid i awdurdod lleol roi blaenoriaeth uwch iddynt, oni bai bod lleoliadau o'r fath yn anghydnaws â llesiant y plentyn neu nad ydynt yn rhesymol ymarferol. Rhaid i awdurdod lleol sy'n methu â lleoli plentyn yn unol ag is-adrannau (2) a (3) leoli'r plentyn yn y "lleoliad mwyaf priodol" sydd ar gael yn lle hynny.
257. Mae is-adrannau (7), (8) a (9) gynnwys materion y mae rhaid i'r awdurdod lleol roi sylw iddynt wrth benderfynu beth yw lleoliad priodol.
258. Os yw'r awdurdod lleol wedi ei fodloni y dylai'r plentyn gael ei leoli ar gyfer ei fabwysiadu rhaid iddo roi sylw i'r gofynion yn is-adrannau (10), (11) a (12) sy'n galluogi'r plentyn, o dan amgylchiadau priodol, i gael ei leoli gyda'i ddarpar rieni mabwysiadol.
259. Mae is-adran (13) yn rhoi p#er i'r awdurdod lleol i benderfynu ar delerau'r trefniadau y mae'n eu gwneud ar gyfer lleoli plentyn o dan yr adran hon, gan gynnwys trefniadau o ran talu.
260. Mae is-adran (13) hefyd yn rhoi p#er i'r awdurdod lleol i benderfynu ar y telerau ar gyfer gosod plentyn gyda'i ddarpar riant mabwysiadol o dan yr adran hon; caiff wneud taliadau i bersonau o'r fath. Mae'r p#er hwn yn ddarostyngedig i orchymyn o dan adran 49 o Ddeddf Plant 2004. Mae adran 49 o Ddeddf 2004 yn rhoi p#er i Weinidogion Cymru i wneud darpariaeth i osod lefel y taliadau i'w gwneud i rieni maeth.

Adran 83 – Cynlluniau gofal a chymorth

261. Mae adran 83 yn ei gwneud yn ofynnol bod rhaid i unrhyw gynllun gofal a chymorth (a lunnir o dan adran 54) ar gyfer plentyn sy'n derbyn gofal gan awdurdod lleol gael ei adolygu a'i gynnal o dan yr adran hon. Rhaid i'r awdurdod lleol gynnal asesiad newydd a diwygio'r cynllun os yw o'r farn bod amgylchiadau'r plentyn wedi newid mewn ffordd sy'n effeithio ar y cynllun presennol.
262. Os nad oes gan y plentyn gynllun gofal a chymorth pan ddaw yn blentyn sy'n derbyn gofal am y tro cyntaf, rhaid i'r awdurdod drefnu ar gyfer llunio cynllun o'r fath. Rhaid

cynnwys y plentyn y mae'r cynllun yn ymwneud ag ef, ynghyd ag unrhyw un sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn, wrth lunio, adolygu neu ddiwygio'r cynllun.

263. Rhaid i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau (yn unol ag is-adran (5)) ynghylch llunio'r cynlluniau, eu cynnwys, eu hadolygu a'u diwygio; nodi manylion y personau hynny y caniateir iddynt wneud cais am adolygiad o'r cynllun a'r amgylchiadau pan gaiff awdurdod lleol wrthod cais o'r fath a phan na chaiff wneud hynny.
264. Os oes cynlluniau eraill sy'n cael eu llunio ar gyfer y plentyn gan gyrff eraill, caniateir i'r cynlluniau hynny gael eu cynnwys gyda'r cynllun gofal a chymorth. Mae is-adran (9) yn caniatáu i unrhyw ran o gynllun gofal a chymorth a gynhelir o dan yr adran hon gael ei thrin fel cynllun a lunnir o dan adran 31A o Ddeddf Plant 1989 (cynlluniau gofal sy'n ymwneud â cheisiadau ar gyfer gorchmynion gofal) at ddibenion y Ddeddf honno.

Adran 85 – Cyfraniadau tuag at gynhaliath plant sy'n derbyn gofal

265. Mae adran 85 yn cyflwyno Atodlen 1 sy'n gwneud darpariaeth sy'n nodi'r amgylchiadau pan gaiff yr awdurdod lleol ofyn am gyfraniadau oddi wrth oedolion tuag at gynhaliath plentyn sy'n derbyn gofal. Mae'r ddarpariaeth yn Atodlen 1, ar y cyfan, yn ailddatgan y ddarpariaeth yn Rhan 3 o Atodlen 2 i Ddeddf Plant 1989; fodd bynnag, mae paragraff 1 o Atodlen 1 yn atal gofyn am unrhyw gyfraniad oddi wrth berson sydd o dan 18 oed (p'un ai'r plentyn sy'n derbyn gofal neu'r rhiant neu'r person sydd â chyfrifoldeb rhiant dros blentyn o'r fath yw'r person hwnnw).

Adran 86 – Cartrefi plant sy'n cael eu darparu, eu cyfarparu a'u cynnal gan Weinidogion Cymru

266. Mae adran 86 yn rhoi p#er i Weinidogion Cymru i benderfynu ar ba delerau y caiff awdurdod lleol leoli plentyn sy'n derbyn gofal ganddo mewn cartref plant sy'n cael ei ddarparu, ei gyfarparu a'i gynnal gan Weinidogion Cymru (yn unol â phwerau o dan adran 82(5) o Ddeddf Plant 1989).

Adran 87 – Rheoliadau ynghylch plant sy'n derbyn gofal

267. Mae adran 87 yn rhoi p#er i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau i wneud darpariaeth bellach ynghylch y ffordd y mae'n rhaid i awdurdod lleol arfer ei ddyletswyddau mewn perthynas â phlant sy'n derbyn gofal ganddo.
268. Mae adrannau 88 i 94 yn cynnwys enghreifftiau o'r math o ddarpariaeth y caiff rheoliadau o'r fath ei gwneud.

Adran 88 – Rheoliadau ynghylch amodau lle y caniateir i blentyn sydd mewn gofal fyw gyda rhiant etc

269. Mae adran 88 yn cynnwys enghraifft o'r ffordd y gellid defnyddio'r p#er i wneud rheoliadau yn adran 87 i osod gofynion ar awdurdodau lleol ynghylch yr amgylchiadau pan gaiff plant sy'n derbyn gofal gael ei leoli gyda'i riant neu berson arall sydd â chyfrifoldeb rhiant. Caiff rheoliadau o'r fath gynnwys gofynion ynghylch prosesau'r awdurdod lleol ar gyfer gwneud penderfyniadau; gofynion ynghylch goruchwyllo'r plentyn neu archwilio'r plentyn yn feddygol; neu'r amgylchiadau pan ganiateir symud plant o'r man lle y mae'r plentyn yn byw.

Adran 89 – Rheoliadau ynghylch lleoliadau o'r math a grybwyllir yn adran 81(6)(d)

270. Mae adran 89 yn cynnwys enghraifft o'r ffordd y gellid defnyddio'r p#er i wneud rheoliadau yn adran 87 i wneud darpariaeth ynghylch lleoliadau a wneir yn unol â "threfniadau eraill" a ganiateir yn rhinwedd adran 81(6)(d). Caiff rheoliadau o'r fath bennu'r personau y mae'n rhaid eu hysbysu am unrhyw drefniadau arfaethedig gan gynnwys unrhyw newidiadau i'r trefniadau hynny; cyfleoedd y personau hynny i gyflwyno sylwadau; cadw cofnodion a threfniadau goruchwyllo awdurdodau lleol.

Adran 90 – Rheoliadau ynghylch lleoliadau y tu allan i ardal

271. Mae adran 90 yn cynnwys enghraifft o'r ffordd y gellid defnyddio'r p#er i wneud rheoliadau yn adran 87 i osod gofynion ar awdurdod lleol y mae'n rhaid eu dilyn cyn iddo leoli plentyn sy'n derbyn gofal y tu allan i ardal yr awdurdod ac ar gyfer sicrhau llesiant y plentyn pe bai lleoliad o'r fath y tu allan i ardal yn digwydd.

Adran 91 – Rheoliadau ynghylch osgoi amharu ar addysg

272. Mae adran 91 yn cynnwys enghraifft o'r ffordd y gellid defnyddio'r p#er i wneud rheoliadau yn adran 87 i osod gofynion ar awdurdod lleol wrth wneud unrhyw benderfyniad ynglŷn â lleoli plentyn pan fydd y plentyn ym mhedwerydd cyfnod allweddol ei addysg, fel y darperir ar ei gyfer o dan Ran 7 o Ddeddf Addysg 2002.

Adran 92 – Rheoliadau ynghylch lleoli plant gyda rhieni maeth awdurdod lleol a darpar fabwysiadwyr

273. Mae adran 92 yn cynnwys enghraifft o'r ffordd y gellid defnyddio'r p#er i wneud rheoliadau yn adran 87 i wneud darpariaeth ynghylch lleoli plant sy'n derbyn gofal mewn gofal maeth neu gyda darpar fabwysiadwyr. Caiff y rheoliadau gynnwys darpariaeth i'w gwneud yn ofynnol bod trefniadau'n cael eu gwneud ynghylch iechyd ac addysg y plentyn; neu fod unrhyw lety y lleolir y plentyn ynddo yn ddarostyngedig i'w arolygu gan yr awdurdod lleol.

Adran 93 – Rheoliadau sy'n darparu ar gyfer cymeradwyo rhieni maeth awdurdod lleol

274. Mae adran 93 yn cynnwys enghraifft o'r ffordd y gellid defnyddio'r p#er i wneud rheoliadau yn adran 87 i wneud darpariaeth ynghylch cymeradwyo rhieni maeth gan yr awdurdod lleol. Caiff rheoliadau o'r fath, er enghraifft:

- a) cynnwys darpariaeth sy'n pennu na chaniateir i blentyn gael ei leoli gyda rhieni maeth hyd nes bo'r awdurdod lleol wedi cymeradwyo eu penodiad fel rhieni maeth;
- b) cynnwys darpariaeth ynghylch sefydlu gweithdrefn annibynnol i adolygu'r broses o gymeradwyo rhieni maeth, gan gynnwys sefydlu panel a gynullir gan Weinidogion Cymru;
- c) gwneud darpariaeth ynghylch dyletswyddau a phwerau panel o'r fath;
- d) gwneud darpariaeth ynghylch penodi aelodau o'r panel a'r modd y cânt eu talu a'r trefniadau ar gyfer adolygu penderfyniad y panel a'r gweithdrefnau ar gyfer monitro adolygiadau o'r fath; ac
- e) gwneud darpariaeth sy'n galluogi Gweinidogion Cymru i gcontractio gyda sefydliad arall i arfer adolygiad annibynnol o benderfyniadau o'r fath.

Adran 94 – Rheoliadau ynghylch trefniadau asiantaeth

275. Mae adran 94 yn cynnwys enghraifft o'r ffordd y gellid defnyddio'r p#er i wneud rheoliadau yn adran 87 i wneud darpariaeth ynghylch yr amgylchiadau pan gaiff awdurdod lleol wneud trefniadau gyda sefydliadau neu bersonau eraill i gyflawni dyletswyddau'r awdurdod lleol a osodwyd gan y rheoliadau.

Adran 95 – Hyrwyddo a chynnal cyswllt rhwng plentyn a theulu

276. Mae adran 95 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol hyrwyddo cyswllt rhwng plentyn y mae'n gofalu amdano a rhieni'r plentyn, eraill sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn, perthnasau a ffrindiau'r plentyn ac unrhyw un arall sy'n gysylltiedig â'r plentyn, cyhyd â bod hynny yn gyson â llesiant y plentyn a'i bod yn rhesymol ymarferol

gwneud hynny. Rhaid i'r awdurdod hefyd sicrhau bod rhieni'r plentyn ac eraill sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn yn cael eu hysbysu'n rheolaidd am y man lle y mae'r plentyn yn cael ei letya. Yn yr un modd, rhaid i'r personau hynny sicrhau eu bod yn hysbysu'r awdurdod lleol am unrhyw newidiadau i'w cyfeiriad.

277. Mae is-adran (6) yn ei gwneud yn drosedd i riant neu berson arall sydd â chyfrifoldeb rhiant dros blentyn sy'n derbyn gofal fethu â hysbysu'r awdurdod lleol am ei gyfeiriad.
278. Mae adran 95 hefyd yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol sy'n cymryd drosodd y cyfrifoldeb am ddarparu llety i blentyn oddi ar awdurdod lleol arall, hysbysu rhieni'r plentyn ac unrhyw un arall sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn. Nid yw'n ofynnol, fodd bynnag, i awdurdod lleol wneud hynny pe bai hynny yn peryglu llesiant y plentyn oni bai bod y plentyn o dan 16 oed ac yn cael ei letya o dan drefniadau gwirfoddol a wnaed yn rhinwedd adran 76.

Adran 96 – Ymweliadau'r teulu â'r plant neu ymweliadau â'r teulu gan blant: treuliau

279. Mae adran 96 yn rhoi p#er i awdurdod lleol i wneud taliadau mewn perthynas â threuliau teithio, cynhaliaeth a threuliau eraill. Caiff taliadau o'r fath gael eu gwneud i riant neu i unrhyw un sy'n gysylltiedig â phlentyn sy'n derbyn gofal gan yr awdurdod lleol pan fo'r person hwnnw yn ymweld â'r plentyn. Caiff yr awdurdod wneud taliadau hefyd i blentyn neu i unrhyw berson ar ran plentyn, pan fo plentyn yn ymweld â'i rieni neu unrhyw un sy'n gysylltiedig â'r plentyn. Dim ond os byddai gwneud yr ymweliad hebddynt yn achosi caledi ariannol gormodol ac os yw'r amgylchiadau yn cyfiawnhau taliadau o'r fath y gall taliadau gael eu gwneud.

Adran 97 – Dyletswydd awdurdod lleol i sicrhau ymweliadau a chyswllt â phlant sy'n derbyn gofal a phlant eraill

280. Mae adran 97 yn gosod dyletswydd ar awdurdod lleol i sicrhau ymweliadau a chyswllt rhwng cynrychiolydd yr awdurdod a phlentyn sy'n derbyn gofal ganddo; plentyn a arferai dderbyn gofal ganddo; neu gategoriâu eraill o blant a bennir mewn rheoliadau y caniateir eu gwneud o dan is-adran (2). Rhaid i gynrychiolydd yr awdurdod lleol drefnu i ddarparu cyngor, cymorth a chynorthwy i'r plentyn. Caiff rheoliadau a wneir o dan yr adran hon hefyd wneud darpariaeth ynghylch amllder yr ymweliadau; yr amgylchiadau pan ganiateir i ymweliadau ddigwydd; a swyddogaethau cynrychiolwyr.
281. Mae is-adran (6) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol sicrhau bod gan ei gynrychiolydd y sgiliau a'r profiad priodol i gyflawni'r swyddogaethau.
282. Mae'r adran hon yn ailddatgan, i raddau helaeth, ddarpariaeth a wneir gan adran 23ZA o Ddeddf Plant 1989; fodd bynnag mae'r p#er gwneud rheoliadau o fewn is-adran (1)(c) hefyd yn caniatáu i Weinidogion Cymru bennu mewn rheoliadau gategoriâu ychwanegol o blant y byddai'r ddyletswydd y darperir ar ei chyfer yn yr adran hon yn gymwys iddynt ac mae is-adran (2) yn ei gwneud yn ofynnol i reoliadau o'r fath wneud darpariaeth ynghylch pa awdurdod lleol sy'n gyfrifol am gyflawni'r dyletswyddau mewn perthynas â phlant o'r fath.

Adran 98 – Ymwelwyr annibynnol ar gyfer plant sy'n derbyn gofal

283. Mae adran 98 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol benodi person annibynnol i ymweld ag unrhyw blentyn y mae'r awdurdod yn gofalu amdano, os yw'r plentyn yn dod o fewn categori a bennir mewn rheoliadau a wneir gan Weinidogion Cymru, neu pe byddai gwneud hynny'n fuddiol i'r plentyn.
284. Rhaid i berson a benodir yn ymwelydd o dan yr adran hon ymglyfeillio â'r plentyn a'i gynghori a chaiff hawlio gan yr awdurdod dreuliau a dynnwyd ganddo wrth arfer ei swyddogaethau o dan yr adran hon.

285. Daw penodiad yr ymwelydd annibynnol i ben unwaith y bydd y plentyn yn peidio â derbyn gofal gan yr awdurdod; pan fydd yr ymwelydd yn ymddiswyddo; neu os bydd yr awdurdod lleol yn terfynu'r penodiad. Ni chaniateir penodi ymwelydd o dan yr adran hon os oes gan blentyn ddealltwriaeth ddigonol a'i fod yn gwrthwynebu bod y penodiad hwnnw yn cael ei wneud. Os yw'r plentyn yn gwrthwynebu cael ymwelydd penodol, nid yw'n ofynnol i'r awdurdod lleol benodi person arall.
286. Caiff rheoliadau y caniateir eu gwneud o dan is-adran (9) bennu'r amgylchiadau pan fo person i'w ystyried fel un sy'n annibynnol.

Adran 99 – Penodi swyddog adolygu annibynnol

287. Mae adran 99 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol benodi swyddog adolygu annibynnol i adolygu achos pob plentyn sy'n derbyn gofal ganddo. Rhaid penodi'r swyddog adolygu annibynnol cyn i achos y plentyn gael ei adolygu gyntaf yn unol ag adran 102. Mae is-adran (4) yn darparu bod rhaid i swyddog adolygu annibynnol fod yn berson sy'n dod o fewn categori a nodir mewn rheoliadau a wneir gan Weinidogion Cymru.

Adran 100 – Swyddogaethau'r swyddog adolygu annibynnol

288. Mae adran 100 yn nodi swyddogaethau'r swyddogion adolygu annibynnol. Mae is-adran (1)(d) yn caniatáu i Weindogion Cymru wneud rheoliadau sy'n rhagnodi swyddogaethau ychwanegol i swyddogion adolygu annibynnol ac mae is-adran (4) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol gydweithredu â swyddog adolygu annibynnol mewn achos pan nad yw'r swyddog adolygu annibynnol yn swyddog i'r awdurdod.

Adran 101 – Achosion a atgyfeirir

289. Mae adran 101 yn b#er i'r Arglwydd Ganghellor i wneud rheoliadau i estyn swyddogaethau "swyddog achosion teuluol Cymru" (sydd wedi ei ddiffinio yn adran 197 o'r Ddeddf) mewn perthynas ag achosion a atgyfeirir o dan adran 100(3). Caiff rheoliadau a wneir o dan yr adran hon hefyd wneud darpariaeth ynghylch y modd y mae swyddog achosion teuluol Cymru yn arfer ei swyddogaethau. Caiff rheoliadau a wneir o dan yr adran hon ond gael eu gwneud gyda chydsyniad Gweinidogion Cymru. Mae'r adran hon yn ailddatgan darpariaeth a wnaed gan adran 25C o Ddeddf Plant 1989.

Adran 102 – Adolygu achosion ac ymchwilio i sylwadau

290. Mae adran 102 yn rhoi p#er i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau sy'n ei gwneud yn ofynnol i achos plentyn sy'n derbyn gofal gael ei adolygu. Mae is-adran (2) yn cynnwys enghreifftiau o faterion y caniateir eu cynnwys mewn rheoliadau o'r fath.

Adran 103 – Ymgyfeillio â phlant sy'n derbyn gofal, eu cynghori a'u cynorthwyo

291. Mae adran 103 yn cynnwys dyletswydd sy'n eu gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol ymgyfeillio â phlentyn y mae wedi peidio â gofalu amdano, ei gynghori a'i gynorthwyo, gyda'r bwriad o hyrwyddo llesiant y plentyn.

Adran 104 – Pobl ifanc sydd â'r hawlogaeth i gael cymorth o dan adrannau 105 i 115

292. Mae adran 104 yn nodi'r categorïau gwahanol o bobl ifanc sy'n derbyn gofal gan awdurdod lleol neu a oedd yn derbyn gofal gan awdurdod lleol at ddibenion y Ddeddf hon. Mae gan bob categori hawlogaeth i gael cymorth o fath gwahanol neu ar lefel wahanol. Mae is-adran (2) yn cynnwys disgrifiad o'r chwe chategori gwahanol.
293. Mae person ifanc categori 1 yn blentyn sy'n 16 neu'n 17 oed, sy'n derbyn gofal gan awdurdod lleol ac sydd wedi bod yn derbyn gofal gan awdurdod lleol (yng Nghymru neu yn Lloegr) am gyfnod (sydd wedi ei bennu mewn rheoliadau), a ddechreuodd ar

ôl iddo gyrraedd oedran sydd wedi ei bennu mewn rheoliadau ac a ddaeth i ben ar ôl i'r plentyn gyrraedd 16 oed. Mae'r diffiniad hwn yn ailddatgan y diffiniad o "eligible child" ym mharagraff 19B(2) o Atodlen 2 i Ddeddf Plant 1989.

294. Mae person ifanc categori 2 yn blentyn sy'n 16 neu'n 17 oed, nad yw'n derbyn gofal mwyach gan awdurdod lleol (yng Nghymru nac yn Lloegr) ond a arferai fod yn berson ifanc categori 1. Mae'r diffiniad o berson ifanc categori 2 yn atgynhyrchu'r diffiniad o "relevant child" yn adran 23A o Ddeddf Plant 1989.
295. Mae person ifanc categori 3 yn person ifanc sy'n 18 oed neu drosodd, a arferai fod yn berson ifanc categori 2 ac a fyddai'n parhau i fod felly pe bai o dan 18 oed; neu a oedd yn derbyn gofal gan awdurdod lleol pan gyrraeddodd 18 oed, ac a oedd, yn union cyn i'r gofal a ddarparwyd ddod i ben, yn berson ifanc categori 1. Mae'r diffiniad o berson ifanc categori 3 yn ailddatgan y diffiniad o "former relevant child" yn adran 23C o Ddeddf Plant 1989.
296. Mae person ifanc categori 4 yn berson ifanc categori 3 sydd o dan 25 oed (neu oedran llai a bennir mewn rheoliadau) ac y mae'r dyletswyddau o dan adrannau 105, 106, 107(3) a (10) a 110 wedi peidio â bod yn gymwys iddo, ac sydd hefyd wedi hysbysu'r awdurdod lleol ei fod yn dilyn, neu ei fod yn dymuno dilyn, addysg neu hyfforddiant. Mae'r diffiniad o berson ifanc categori 4 yn cwmpasu'r bobl ifanc hynny y gwneir darpariaeth ar eu cyfer o fewn adran 23CA o Ddeddf Plant 1989 (personau sy'n gymwys i gael cynhorthwy pellach i ddilyn addysg neu hyfforddiant). Bydd pobl ifanc o'r fath yn gallu cael cyngor a chynhorthwy yn rhinwedd "ailgysylltu" ag awdurdod lleol at ddibenion ceisio dilyn addysg neu hyfforddiant.
297. Mae person ifanc categori 5 yn berson ifanc sy'n 16 oed ond nad yw eto yn 21 oed, y mae gorchymyn gwarcheidiaeth arbennig mewn grym mewn cysylltiad ag ef (neu, os yw'r person yn 18 oed neu drosodd, yr oedd gorchymyn mewn grym pan gyrraeddodd 18 oed). Bydd gan berson ifanc categori 5 yr hawlogaeth i gael yr un cymorth gan awdurdod lleol â'r hyn ddarperir i berson sy'n gymwys i gael cyngor a chynhorthwy o dan adran 24A o Ddeddf Plant 1989 (ar y sail ei fod yn berson sy'n gymwys i gael cyngor a chynhorthwy yn rhinwedd adran 24(1A)) o Ddeddf Plant 1989).
298. Mae person ifanc categori 6 yn berson ifanc nad yw eto wedi cyrraedd 21 oed; sy'n preswyllo yng Nghymru; ac sydd, er nad yw'n derbyn gofal nac yn cael ei letya na'i faethu ar hyn o bryd, wedi bod yn derbyn gofal neu wedi ei letya neu ei faethu am gyfnod pan oedd rhwng 16 a 18 oed. Nid yw'r categori hwn yn cynnwys unrhyw un y mae modd ei gwmpasu gan y diffiniad o berson ifanc categori 5. Bydd gan berson ifanc categori 6 yr hawlogaeth i gael yr un cymorth gan awdurdod lleol â'r hyn a ddarperir i berson sy'n gymwys i gael cyngor a chynhorthwy o dan adran 24A yn rhinwedd adran 24(1B) o Ddeddf Plant 1989.
299. Mae is-adrannau (3) a (4) yn darparu eglurhad o'r term "yn derbyn gofal, wedi ei letya neu ei faethu" at ddibenion y diffiniad o berson ifanc categori 6.
300. Mae is-adran (5) yn egluro pa awdurdod lleol yw'r "awdurdod lleol cyfrifol" a'r "awdurdod lleol sy'n gyfrifol" at ddibenion darparu cymorth i bob un o'r categorïau o'r rhai sy'n gadael gofal a ddisgrifir yn is-adran (2).
301. Caiff rheoliadau gael eu gwneud gan Weinidogion Cymru yn unol â'r p#er yn is-adran (6) i bennu categorïau ychwanegol o berson ifanc sydd â hawlogaeth i gael cymorth o dan Ran 6 neu i addasu categorïau sy'n bodoli eisoes, gan gynnwys y rhai nad ydynt i'w trin fel pe baent yn dod o fewn categori penodol ac i ddarparu ar gyfer pa awdurdod lleol fyddai'r "awdurdod lleol sy'n gyfrifol" am unrhyw bersonau ifanc ychwanegol a bennir felly.

Adran 105 – Cadw mewn cysylltiad

302. Mae adran 105 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol gymryd camau rhesymol i gadw mewn cysylltiad â phersonau sy'n dod o fewn y diffiniad o berson ifanc categori

2 neu gategori 3, p'un a yw'r person hwnnw yn bresennol yn gorfforol o hyd yn ardal yr awdurdod lleol hwnnw o hyd ai peidio. Os yw'r awdurdod lleol yn colli cysylltiad â pherson ifanc categori 2 neu gategori 3, rhaid iddo gymryd camau rhesymol i ailsefydlu'r cyswllt, ac yn achos person ifanc categori 2, rhaid iddo barhau i wneud hynny hyd nes y bydd yn llwyddo. Mae is-adran (4) yn pennu'r amgylchiadau pan fo'r dyletswyddau o dan yr adran hon mewn perthynas â phersonau ifanc categori 3 yn dod i ben.

303. Mae is-adran (5) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol gymryd camau rhesymol i ailsefydlu'r cyswllt â pherson ifanc categori 6 (a oedd yn derbyn gofal gan yr awdurdod lleol) os yw'r awdurdod lleol wedi colli cysylltiad â'r person hwnnw. Mae'r adran hon yn ailddatgan darpariaeth a wnaed gan adrannau 23B a 23C o Ddeddf Plant 1989 (mewn cysylltiad â phersonau ifanc categori 2 a chategori 3) ac adran 24 (mewn cysylltiad â phersonau ifanc categori 6).

Adran 106 – Cyngorwyr personol

304. Mae adran 106 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol drefnu bod person ifanc sy'n dod o fewn y diffiniad o berson ifanc categori 1, 2, 3 neu 4, yn cael cyngorydd personol. Caiff swyddogaethau cyngorydd personol gael eu pennu mewn rheoliadau. Mae'r adran hon yn ailddatgan darpariaeth a wnaed ym mharagraff 19C o Atodlen 2 (mewn cysylltiad â phersonau ifanc categori 1), adrannau 23B (mewn cysylltiad â phersonau ifanc categori 2); 23C (mewn cysylltiad â phersonau ifanc categori 3); a 23CA (mewn cysylltiad â phersonau ifanc categori 4) o Ddeddf Plant 1989.

Adran 107 – Asesiadau a chynlluniau llwybr: cyffredinol

305. Mae adran 107 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol gynnal asesiad er mwyn dyfarnu pa gyngor a chymorth y mae eu hangen ar berson ifanc categori 1, tra bo'n derbyn gofal ac ar ôl iddo beidio â derbyn gofal. Mae'r ddarpariaeth hon yn ailddatgan y dyletswydd sydd wedi ei chynnwys ym mharagraff 19B(4) o Atodlen 2 i Ddeddf Plant 1989.
306. Mae is-adrannau (2), (3) a (4) yn gymwys i berson ifanc sy'n berson ifanc categori 2 neu gategori 3 nad oes cynllun llwybr eisoes ar waith ar ei gyfer, ac i berson ifanc categori 4. Mewn achosion o'r fath, rhaid i'r awdurdod lleol gynnal asesiad i ddyfarnu pa gyngor a chymorth arall y byddai'n briodol i'r awdurdod lleol eu darparu i'r person ifanc. Yn dilyn asesiad, rhaid i'r awdurdod lleol lunio cynllun llwybr a'i adolygu'n gyson. Mae'r ddarpariaeth hon yn ailddatgan y rhwymedigaethau sydd wedi eu cynnwys yn adrannau 23B, 23C a 23CA o Ddeddf Plant 1989.
307. Mae diben a chynnwys gofynnol cynllun llwybr wedi eu pennu yn is-adran (7) sydd hefyd yn cynnwys p#er gwneud rheoliadau i Weinidogion Cymru i ychwanegu materion i'w cynnwys mewn cynllun llwybr. Mae'r is-adran hon yn ailddatgan darpariaeth a wnaed yn adran 23E, paragraff 19B(4) o Atodlen 2, ac adrannau 23C(3) (b) a 23CA(3)(a) o Ddeddf Plant 1989.
308. Caiff rheoliadau ynghylch asesiadau y caniateir i Weinidogion Cymru eu gwneud, yn unol â'r p#er yn is-adran (8), gynnwys darpariaeth ynghylch materion megis â phwy y dylid ymgynghori; y dull ar gyfer cynnal asesiadau a'u hamseriad a chadw cofnodion. Rhaid i'r awdurdod lleol adolygu cynllun llwybr yn gyson, ac mae is-adran (11) yn darparu y ceir cynnal asesiad(au) neu adolygiad(au) yn unol â'r adran hon ar yr un adeg ag unrhyw asesiad neu adolygiad arall.

Adran 108 - Asesiadau a chynlluniau llwybr: trefniadau byw ôl-18

309. Mae adran 108 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol, pan fydd yn ymgymryd ag asesiad neu'n llunio, cynnal neu adolygu cynllun llwybr plentyn sy'n derbyn gofal ganddo yn unol â'i rwymedigaethau o dan adran 107, ganfod a yw'r plentyn sy'n derbyn gofal a'i riant (rieni) maeth yn dymuno gwneud trefniant byw ôl-18. Mae "trefniant

byw ôl-18” wedi ei ddiffinio yn is-adran (3). Pan ddymunir trefniant o’r fath, rhaid i’r awdurdod lleol ddarparu cyngor a chymorth i hwyluso trefniadau o’r fath oni bai na fyddai trefniant byw ôl-18 yn gyson â llesiant y person ifanc.

Adran 109 – Cymorth ar gyfer pobl ifanc categori 2

310. Mae adran 109 yn ei gwneud yn ofynnol i’r awdurdod lleol sy’n gyfrifol am berson ifanc categori 2 ddiogelu a hyrwyddo ei lesiant, ac (i’r graddau y bo’n ofynnol) darparu cymorth i’r person ifanc drwy ei gynnal, drwy ddarparu llety addas iddo ac unrhyw gymorth arall a bennir mewn rheoliadau. Caniateir darparu cymorth ar ffurf da neu mewn arian parod. Caiff rheoliadau y caniateir i Weinidogion Cymru eu gwneud yn unol â’r p#er i wneud rheoliadau yn is-adran (1)(c) hefyd ddiffinio “llety addas”, a gwneud darpariaeth ynghylch addasrwydd landlordiaid neu addasrwydd darparwyr eraill llety y mae awdurdod lleol yn ei ddarparu neu yn ei sicrhau ar ffurf cymorth o dan yr adran hon. Mae hyn yn ailddatgan y ddarpariaeth yn adran 23B o Ddeddf Plant 1989.

Adran 110 – Cymorth ar gyfer pobl ifanc categori 3

311. Mae adran 110(1) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol roi cymorth i berson ifanc categori 3 (i’r graddau y bo’n ofynnol i’w lesiant) drwy gyfrannu at dreuliau a dynnir gan y person ifanc i’w alluogi i fyw yn agos i’r man lle y mae, neu y bydd, yn cael ei gyflogi neu’n chwilio am waith cyflogedig. Mewn achosion pan fo, neu pan fydd, person ifanc yn derbyn addysg neu hyfforddiant, rhaid i’r awdurdod lleol (i’r graddau y bo’n ofynnol i lesiant ac anghenion addysg neu hyfforddiant y person ifanc) gyfrannu at y treuliau a dynnwyd wrth fyw yn agos i’r man lle y mae, neu y bydd, yn cael addysg neu hyfforddiant a gwneud grant i alluogi’r person ifanc i astudio neu hyfforddi. Rhaid i’r awdurdod lleol hefyd wneud unrhyw beth arall yr ystyria’r awdurdod yn briodol i roi cymorth i berson ifanc categori 3. Gall y cynhorthwy a ddarperir fod ar ffurf da neu mewn arian parod.
312. Mae is-adran (2) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol fonitro unrhyw drefniant byw ôl-18 sydd yn ei le a darparu cyngor a chymorth i gynnal y trefniant hwnnw (gan gynnwys darparu cymorth ariannol i gyn-riant maeth).
313. Os yw’r person ifanc categori 3 yn dilyn cwrs addysg bellach neu uwch lawnamser yna mae is-adran (6) yn ei gwneud yn ofynnol i’r awdurdod lleol dalu’r “swm perthnasol” i’r person ifanc hwnnw yn unol â’i gynllun llwybr. Rhaid i awdurdod lleol ddarparu llety yn ystod y gwyliau i berson ifanc categori 3 sydd mewn addysg bellach neu uwch lawnamser pan nad yw llety yn ystod y tymor ar gael. Mae adran 116 yn cynnwys p#er gwneud rheoliadau i Weinidogion Cymru i wneud darpariaeth atodol ynghylch rhoi cymorth i bobl ifanc mewn addysg bellach neu uwch, gan gynnwys, er enghraifft, y p#er i bennu’r “swm perthnasol” ac i ddiffinio termau megis “gwyliau” neu “llawnamser”.
314. Os na ddarperir llety yna rhaid i’r awdurdod lleol ddarparu digon o arian i’r person ifanc i sicrhau’r llety y mae ei angen. Mae’r is-adran hon yn ailddatgan, yn rhannol, ddarpariaeth a wnaed yn adran 23C o Ddeddf Plant 1989.

Adran 111 – Dyletswyddau yn dod i ben mewn perthynas â phobl ifanc categori 3

315. Mae adran 111 yn nodi pa bryd y daw dyletswyddau’r awdurdod cyfrifol tuag at berson ifanc categori 3 i ben.

Adran 112 – Cymorth ar gyfer pobl ifanc categori 4

316. Mae adran 112(1) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol roi cymorth i berson ifanc categori 4 (i’r graddau y bo’n ofynnol i’w anghenion addysg neu hyfforddiant) drwy gyfrannu at dreuliau a dynnir gan y person ifanc i’w alluogi i fyw yn agos i’r man lle y mae, neu y bydd, yn derbyn addysg neu hyfforddiant a thrwy wneud grant i alluogi’r person ifanc i dalu treuliau sy’n gysylltiedig â’i addysg neu hyfforddiant.

317. Mae is-adran (2) yn ei gwneud yn ofynnol i'r awdurdod lleol, pan fo person ifanc categori 4 yn dilyn addysg uwch, dalu'r swm perthnasol iddo yn unol â'i gynllun llwybr. Rhaid i awdurdodau lleol ddarparu llety yn ystod y gwyliau i berson ifanc categori 4 sydd mewn addysg bellach neu uwch lawnamser pan nad yw ei lety yn ystod y tymor ar gael. Os nad yw llety o'r fath yn cael ei ddarparu yna rhaid i'r awdurdod lleol ddarparu digon o arian i'r person ifanc i sicrhau'r llety y mae ei angen. Mae adran 116 yn cynnwys p#er gwneud rheoliadau i Weinidogion Cymru i wneud darpariaeth atodol ynghylch rhoi cymorth i bobl ifanc mewn addysg bellach neu uwch, gan gynnwys, er enghraifft, y p#er i bennu'r "swm perthnasol" ac i ddiffinio termau megis "gwyliau" neu "llawnamser".
318. Mae'r adran hon yn ailddatgan darpariaeth a wnaed gan adran 23CA o Ddeddf Plant 1989.

Adran 113 – Dyletswyddau yn dod i ben mewn perthynas â phobl ifanc categori 4

319. Mae adran 113 yn nodi pa bryd y daw dyletswyddau'r awdurdod cyfrifol tuag at berson ifanc categori 4 i ben.

Adran 114 – Cymorth ar gyfer pobl ifanc categori 5 a phobl ifanc a fu gynt yn bobl ifanc categori 5

320. Mae adran 114 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol ystyried a yw amodau penodedig yn cael eu bodloni gan bersonau ifanc sy'n bersonau ifanc categori 5 neu a fu gynt yn bersonau ifanc categori 5 i ddyfarnu graddau a natur ei rwymedigaethau i ddarparu cymorth i bobl ifanc o'r fath. Yr amodau (a bennir yn is-adran (2)) yw bod angen cymorth ar y person ifanc ac nad oes gan bwy bynnag yr oedd yn derbyn gofal ganddo y cyfleusterau angenrheidiol i'w gynghori nac i ymgyfeillio ag ef. Os yw'r amodau hyn yn gymwys, yna rhaid i'r awdurdod lleol gynghori'r person ifanc neu ymgyfeillio ag ef a chaiff ddarparu cymorth.
321. Mae is-adran (4) yn nodi'r math o gymorth y caiff yr awdurdod cyfrifol ei ddarparu i berson ifanc categori 5. Caiff y cymorth fod ar ffurf cyfrannu at dreuliau a dynnir gan y person ifanc er mwyn ei alluogi i fyw yn agos i'r man lle y mae, neu y bydd, yn cael ei gyflogi neu'n chwilio am waith cyflogedig, neu lle y mae, neu y bydd, yn derbyn addysg neu hyfforddiant. Caiff yr awdurdod lleol wneud grant i alluogi'r person ifanc i dalu'r costau sy'n gysylltiedig â'i addysg neu hyfforddiant. Caniateir i'r cymorth gael ei ddarparu ar ffurf da neu mewn arian parod. Rhaid i awdurdodau lleol ddarparu llety yn ystod y gwyliau i berson ifanc categori 5 sy'n dilyn addysg bellach neu uwch lawnamser pan nad yw llety yn ystod y tymor ar gael. Os nad yw llety'n cael ei ddarparu yna rhaid i'r awdurdod lleol ddarparu digon o arian i'r person ifanc i sicrhau'r llety y mae ei angen.
322. Mae is-adran (6) yn rhoi p#er i awdurdod lleol i ddiystyru unrhyw amhariad ar raglen addysg y person ifanc os yw wedi ei fodloni y bydd y person ifanc yn ailgydio yn y rhaglen cyn gynted ag y bo'n rhesymol ymarferol.
323. Mae'r adran hon yn ailddatgan darpariaeth a wnaed yn adrannau 24A a 24B o Ddeddf Plant 1989.

Adran 115 – Cymorth ar gyfer pobl ifanc categori 6 a phobl ifanc a fu gynt yn bobl ifanc categori 6

324. Mae adran 115 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol ystyried a yw amodau penodedig yn cael eu bodloni gan bersonau ifanc sy'n bersonau ifanc categori 6 neu a fu gynt yn bersonau ifanc categori 6 penodol, i ddyfarnu graddau a natur ei rwymedigaethau i ddarparu cymorth i bobl ifanc o'r fath. Yr amodau (a bennir yn is-adran (2)) yw bod angen cymorth ar y person ifanc; ac ar gyfer y rhai sy'n dod o fewn y diffiniad o berson ifanc categori 6 yn rhinwedd adran 104(3)(b) i (e), nad oes gan bwy bynnag yr oedd y person ifanc yn derbyn gofal ganddo y cyfleusterau angenrheidiol

i'w gynghori nac i ymgyfeillio ag ef. Os yw'r amodau hyn yn gymwys, yna rhaid i'r awdurdod lleol gynghori'r person ifanc neu ymgyfeillio ag ef a chaiff ddarparu cymorth.

325. Mae is-adran (5) yn nodi'r math o gymorth y caiff awdurdod lleol ei ddarparu. Gall y cymorth fod ar ffurf cyfrannu at dreuliau a dynnir gan y person ifanc categori 6 er mwyn ei alluogi i fyw yn agos i'r man lle y mae, neu y bydd, yn cael ei gyflogi neu'n chwilio am waith cyflogedig neu lle y mae, neu y bydd, yn derbyn addysg neu hyfforddiant. Caiff yr awdurdod lleol hefyd wneud grant i alluogi'r person ifanc i dalu'r costau sy'n gysylltiedig â'i addysg neu hyfforddiant; neu drwy ddarparu llety mewn amgylchiadau eraill. Caiff cymorth fod ar ffurf da neu mewn arian parod.
326. Mae is-adran (7) yn rhoi p#er i awdurdod lleol i ddiystyru unrhyw amhariad ar raglen addysg y person ifanc os yw wedi ei fodloni y bydd y person ifanc yn ailgydio yn y rhaglen cyn gynted ag y bo'n rhesymol ymarferol.
327. Mae is-adran (8) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol ddarparu llety yn ystod y gwyliau i berson ifanc categori 6 sy'n dilyn addysg bellach neu uwch lawnamser pan nad yw ei lety yn ystod y tymor ar gael. Os nad yw llety'n cael ei ddarparu yna rhaid i'r awdurdod lleol ddarparu digon o arian i'r person ifanc i sicrhau'r llety y mae ei angen.
328. Mae'r adran hon yn ailddatgan darpariaeth a wnaed yn adrannau 24A a 24B o Ddeddf Plant 1989.

Adran 116 – Darpariaeth atodol ynghylch cymorth ar gyfer pobl ifanc mewn addysg bellach neu uwch

329. Mae adran 116 yn cynnwys p#er i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau i wneud darpariaeth bellach ynghylch y cymorth y mae'n rhaid i awdurdod lleol, neu y caiff awdurdod lleol, ei ddarparu i bersonau ifanc sy'n gadael gofal ac sy'n dilyn addysg bellach neu uwch.

Adran 117 – Codi ffi am ddarpariaeth o dan adrannau 109 i 115

330. Mae adran 117 yn cynnwys p#er i awdurdod lleol i osod ffi am gymorth (ac eithrio am ddarparu cyngor) y mae'n ei ddarparu yn unol ag adrannau 109 i 115 o'r Ddeddf. Dim ond ar berson ifanc sy'n derbyn y cymorth ac sydd dros 18 oed y caniateir gosod ffi o'r fath, neu ar berson sydd â chyfrifoldeb rhiant dros berson ifanc sy'n derbyn y cymorth pan fo'r person ifanc hwnnw o dan 18 oed. Mae is-adran (3) yn darparu nad yw oedolyn yn atebol am dalu ffi o'r fath os yw'n cael budd-daliad/budd-daliadau o'r math a bennir mewn rheoliadau (y caniateir eu gwneud gan Weinidogion Cymru yn unol â'r pwerau sydd wedi eu cynnwys yn is-adran (3)).
331. Mae is-adrannau (5) a (6) yn darparu bod y p#er i wneud rheoliadau sydd wedi ei gynnwys yn Rhan 5 o'r Ddeddf (yn adrannau 61 neu 62) yn gymwys i ffioedd o dan yr adran hon, a chaiff rheoliadau hefyd gymhwyso unrhyw ddarpariaeth a wneir yn adrannau 63 i 68 ac adrannau 70 i 73 neu odanynt (gyda neu heb addasiad) i ffi a osodir o dan yr adran hon.

Adran 118 – Gwybodaeth

332. Mae adran 118(1) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol sydd â dyletswyddau i berson ifanc yn rhinwedd adrannau 105, 114 neu 115 hysbysu awdurdod lleol arall (yng Nghymru neu yn Lloegr) os yw'r person ifanc yn bwriadu byw, neu'n byw, yn ardal yr awdurdod lleol arall hwnnw.
333. Mae is-adran (2) yn cynnwys rhwymedigaethau pellach i roi gwybod am symudiadau plentyn sy'n cael ei letya yng Nghymru mewn mathau penodedig o lety, er enghraifft mewn llety a ddarperir gan neu ar ran corff iechyd.

Adran 119 – Defnyddio llety i gyfyngu ar ryddid

334. Mae adran 119(1) yn darparu na chaniateir i blentyn sy'n derbyn gofal gan awdurdod lleol (yng Nghymru neu yn Lloegr) gael ei leoli, ac os yw wedi ei leoli, na chaniateir iddo gael ei gadw, mewn llety diogel yng Nghymru, oni bai ei bod yn ymddangos fod gan y plentyn hanes o ddianc a'i fod yn debygol o ddioddef niwed o bwys, neu fod y plentyn yn debygol o anafu ei hun neu eraill os yw'n cael ei gadw mewn llety o unrhyw fath arall.
335. Mae is-adran (2) yn rhoi'r pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau i nodi'r cyfnod hwyaf y ceir cadw plentyn mewn llety diogel heb awdurdod y llys, a hefyd y cyfnod hwyaf y caiff llys awdurdodi cadw plentyn mewn llety diogel yng Nghymru. Mae'r adran hefyd yn darparu ar gyfer dyfarniadau a gorchmynion gan y llys mewn perthynas â defnyddio llety diogel.
336. Mae is-adran (7) yn cynnwys pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau o ran cymhwyso ac addasu'r adran hon i blentyn o ddisgrifiad a bennir yn y rheoliadau, ac o ran dyfarniadau mewn perthynas â lleoli a chadw plant o ddisgrifiadau penodedig mewn llety diogel.
337. Mae is-adran (10) yn darparu bod yr adran hon yn ddarostyngedig i adran 76(5), sy'n ymwneud â hawl person sydd â chyfrifoldeb rhiant dros blentyn i symud y plentyn o llety a ddarperir gan neu ar ran awdurdod lleol.
338. Mae'r adran hon wedi ei seilio ar ddarpariaeth a wnaed yn adran 25 o Ddeddf Plant 1989.

Adran 120 – Asesu plant y mae llety'n cael ei ddarparu iddynt gan awdurdodau iechyd ac awdurdodau addysg

339. Mae adran 120 yn ei gwneud yn ofynnol i "awdurdod lletya" (sef bwrdd iechyd lleol, Ymddiriedolaeth GIG neu awdurdod lleol wrth arfer ei swyddogaethau addysg) sy'n lletya plentyn yng Nghymru am gyfnod di-dor o 3 mis neu fwy, neu sy'n bwriadu gwneud hynny, hysbysu swyddog priodol yn yr awdurdod lleol yng Nghymru neu yn Lloegr lle'r oedd y plentyn yn preswyllo fel arfer. Os nad oes gan y plentyn breswylfa sefydlog, rhaid hysbysu yn lle hynny swyddog priodol yn yr awdurdod lleol yng Nghymru neu yn Lloegr lle y mae'r llety y mae'r plentyn wedi ei leoli ynddo. Mae dyletswydd debyg yn codi pan fo'r awdurdod lletya yn peidio â lletya'r plentyn mwyach. Mae "swyddog priodol" wedi ei ddiffinio yn is-adran (4).
340. Bydd ar "swyddog priodol" i awdurdod lleol a hysbysir felly ddyletswydd wedyn i asesu p'un a oes ar y plentyn anghenion o ran gofal a chymorth (yn unol ag adran 21) a rhaid iddo hefyd ystyried a ddylai'r awdurdod lleol arfer unrhyw swyddogaethau eraill o dan y Ddeddf hon neu o dan Ddeddf Plant 1989.
341. Mae is-adran (6) yn datgymhwyso'r rhwymedigaeth i gynnal asesiad o blant sy'n blant sy'n derbyn gofal gan awdurdod lleol yng Nghymru, yr Alban, neu Lloegr neu (mewn perthynas â Gogledd Iwerddon) gan Ymddiriedolaeth Iechyd a Gofal Cymdeithasol. Bydd unrhyw anghenion sydd ar blant o'r fath am ofal a chymorth yn cael eu diwallu gan yr awdurdod lleol neu gan yr Ymddiriedolaeth Iechyd a Gofal Cymdeithasol sy'n gyfrifol amdanynt.
342. Mae'r adran hon wedi ei seilio ar ddarpariaeth a wnaed yn adran 85 o Ddeddf Plant 1989.

Adran 121 – Asesu plant sy'n cael eu lletya mewn cartrefi gofal neu ysbytai annibynnol

343. Mae adran 121 yn ei gwneud yn ofynnol i berson sy'n rhedeg cartref gofal neu ysbyty yng Nghymru lle y mae plentyn wedi ei letya am gyfnod o 3 mis o leiaf (neu y mae'n fwriad i letya'r plentyn yn y fath fodd), hysbysu'r swyddog priodol (fel y'i diffinnir yn

These notes refer to the Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 (c.4) which received Royal Assent on 1 Mai 2014

adran 120(4)) yn yr awdurdod lleol lle y lleolir y cartref gofal neu'r ysbyty annibynnol, ac unwaith eto hysbysu'r swyddog priodol pan fo'n rhoi'r gorau i letya'r plentyn. Bydd dyletswydd wedyn ar y swyddog priodol i asesu'r plentyn (yn unol ag adran 21) i ddyfarnu a ddylai'r awdurdod lleol arfer unrhyw un neu rai o'i swyddogaethau o dan y Ddeddf hon neu Ddeddf Plant 1989.

344. Mae is-adran (4) yn datgymhwyso'r rhwymedigaeth i gynnal asesiad o blant sy'n blant sy'n derbyn gofal gan awdurdod lleol yng Nghymru, yr Alban, neu Loegr neu (mewn perthynas â Gogledd Iwerddon) gan Ymddiriedolaeth Iechyd a Gofal Cymdeithasol. Bydd unrhyw anghenion sydd ar blant o'r fath am ofal a chymorth yn cael eu diwallu gan yr awdurdod lleol neu gan yr Ymddiriedolaeth Iechyd a Gofal Cymdeithasol sy'n gyfrifol amdanynt.
345. Mae is-adran (5) yn ei gwneud yn drosedd os yw'r person sy'n gyfrifol am hysbysu'r swyddog priodol o dan yr adran hon yn methu â gwneud hynny (heb esgus rhesymol).
346. Mae is-adran (6) yn rhoi p#er i berson sydd wedi ei awdurdodi gan awdurdod lleol i gael mynediad i gartref gofal neu ysbyty annibynnol er mwyn gweld a yw'r rhwymedigaethau sydd wedi eu cynnwys yn yr adran hon wedi eu bodloni. Mae'n drosedd i rwystro person o'r fath wrth iddo arfer ei b#er mynediad.
347. Mae'r adran hon wedi ei seilio ar ddarpariaeth a wnaed yn adran 86 o Ddeddf Plant 1989.

Adran 122 – Ymwelwyr â phlant yr hysbysir awdurdod lleol amdanynt o dan adran 120 neu 121

348. Mae adran 122 yn ei gwneud yn ofynnol i'r swyddog priodol (fel y'i diffinnir yn adran 120(4)), wneud trefniadau, yn unol â rheoliadau, i blentyn sy'n cael ei letya o dan adrannau 120 a 121 (ac yr hysbyswyd y swyddog mewn perthynas â'i lety) gael ymweliad gan gynrychiolydd o'r awdurdod lleol. Caiff rheoliadau wneud darpariaeth ynghylch, er enghraifft, amllder yr ymweliadau a'r amgylchiadau pan ellir gwneud ymweliadau.
349. Mae is-adran (5) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol sicrhau bod gan y cynrychiolydd sy'n ymweld â phlentyn sy'n cael ei letya fel y disgrifir yn adrannau 120 a 121 y sgiliau angenrheidiol i wneud y gwaith.
350. Mae'r adran hon wedi ei seilio ar ddarpariaeth a wnaed yn adran 86A o Ddeddf Plant 1989.

Adran 123 – Gwasanaethau i blant yr hysbysir awdurdod lleol amdanynt o dan adran 120 neu 121

351. Mae adran 123 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol ddarparu gwasanaethau ar gyfer plant yr hysbyswyd ef amdanynt o dan adran 120 neu 121. Rhaid i'r gwasanaethau gael eu darparu gyda golwg ar hyrwyddo cyswllt rhwng y plentyn a'i deulu. Mae unrhyw ddyletswyddau o'r fath yn ychwanegol at unrhyw ddyletswydd i gadw cyswllt â'r teulu sydd gan yr awdurdod lleol ar gyfer yr ardal y lletyir y plentyn ynnddi o dan adran 39 (dyletswydd i gadw cyswllt â'r teulu).

Adran 124 - Trefniadau i helpu plant i fyw y tu allan i Loegr a Chymru

352. Mae adran 124 hon yn darparu na chaiff awdurdod lleol drefnu i blentyn yn ei ofal fyw y tu allan i Loegr neu Gymru heb gymeradwyaeth y llys.
353. Mae is-adran (3) yn gwneud darpariaeth ynghylch yr ystyriaethau y dylai llys eu cadw mewn cof cyn gwneud dyfarniad o dan is-adran (1).

*These notes refer to the Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant
(Cymru) 2014 (c.4) which received Royal Assent on 1 Mai 2014*

- 354. Mae is-adrannau (4) a (5) yn cynnwys darpariaeth i ddelio â sefyllfaoedd pan gaiff llys hepgor cydsyniad sy'n ofynnol o dan is-adran (3), megis pan fo wedi ei fodloni nad oes gan y plentyn ddealltwriaeth ddigonol i gydsynio neu i wrthod cydsynio.
- 355. Mae adran 124 hefyd yn gwneud darpariaeth o ran effaith cymeradwyaeth y llys yn ystod cyfnod apelio ac yn datgymhwyso'r adran i amgylchiadau pan fo awdurdod lleol yn lleoli plentyn i gael ei fabwysiadu gyda'i ddarpar fabwysiadwyr.
- 356. Mae'r adran hon wedi ei seilio ar ddarpariaeth a wnaed ym mharagraff 19 o Atodlen 2 i Ddeddf Plant 1989.

Adran 125 – Marwolaeth plant sy'n derbyn gofal gan awdurdodau lleol

- 357. Mae adran 125 yn nodi'r camau y mae'n rhaid i awdurdod lleol eu cymryd yn achos marwolaeth plentyn sy'n derbyn gofal ganddo.
- 358. Mae'r adran hefyd yn cynnwys p#er i awdurdod lleol drefnu claddu neu amlogi plentyn sydd wedi marw tra ei fod yn derbyn gofal (ar yr amod bod yr amodau a nodir yn is-adrannau (1)(c) a (3) wedi eu bodloni).
- 359. Caiff yr awdurdod lleol hefyd wneud unrhyw daliadau a ganiateir drwy ddarpariaeth a wneir yn is-adran (1)(d) (ar yr amod bod yr amodau a nodir yn is-adran (2) wedi eu bodloni).
- 360. Caiff yr awdurdod lleol hefyd adennill unrhyw gostau a dynnir ganddo o dan yr adran hon oddi ar berson sydd â chyfrifoldeb rhiant dros blentyn sydd o dan 16 oed ac sydd wedi marw (is-adrannau (4) a (5)).
- 361. Mae'r adran hon wedi ei seilio ar ddarpariaeth a wnaed ym mharagraff 20 o Atodlen 2 i Ddeddf Plant 1989.